

## РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на Габриела Бориславова Котоманова  
„Основни тенденции в литературата на Албания след 1991 г.: идентичност,  
емиграционни практики и обмен на модели”

Професионално направление: 2.1. Филология  
Научна специалност: Литература на народите на Европа, Америка, Азия,  
Африка и Австралия (Албанска литература)  
Научен ръководител доц. д-р Русана Бейлери

### **I. Данни за дисертацията и автореферата**

Дисертацията се състои от четири глави, уводна и заключителна част, списък с използваната и цитираната литература, приноси моменти на дисертационния труд и едно приложение. Общият обем на работата е 196 компютърни страници или 437 700 знака, които приравнени към стандарта от 1800 знака отговарят на 243 печатни страници. Това е напълно приемлива дължина на текста за литературна разработка.

Дисертацията започва със *Съдържанието* (с. 2-3), чрез което авторката ни дава точна и подробна информация за това, което ни предстои да прочетем.

В първата част, озаглавена *Въведение* (с. 4-9), е обоснована необходимостта от едно такова изследване върху албанската литература. Формулирани са целта и задачите на дисертационния труд. За успешната реализация на поставената цел авторката е посветила четири глави.

Първата глава „*Основни тенденции в съвременната литература на Албания. Обзор на предходните изследвания*“ (с. 9-57) представлява детайлно систематизиране и проучване на основните разработки,



посветени на съвременната албанска литература (албански, български и западни). След това авторката много точно формулира основните тенденции в литературата на Албания след 1991 г.

Втората глава *„Корелация между литературата на Албания след 1991 г. и идентичност“* (с. 57-106) е съсредоточена върху темата за идентичността в албанската литература след 1991 г., посредством литературни анализи на конкретни художествени текстове. Това е доста интересна тематика, която ражда широки дебати в албанското общество.

Глава трета *„Проявление на емиграционните практики в съвременната литература на Албания след 1991 г. и влиянието им върху литературния развой“* (с. 106-134) е посветена на темата за емиграцията в литературата. Този феномен, който е доста разпространен в албанското общество след 1991 г., е разгледан и като съдба на албанския емигрант, но и като съдба на твореца емигрант, защото в емигрантската вълна попадат и много албански творци, които търсят възможност за реализация в чужбина.

Четвъртата глава *„Рецепция и навлизане на глобални модели в съвременната литература на Албания“* (с. 134-177) е съсредоточена върху прилагането на глобални модели и тенденции в литературата на Албания след 1991 г., които навлизат след дългата изолация на албанското общество.

В *Заклучението* (с. 177-180) дисертацията е представена в компресиран вид и се правят основните изводи и заключения.

Следва богата и добре подбрана и подредена библиография със заглавия на албански, български и английски език. Тя е изчерпателна и съответстваща на проблематиката на изследването. Правят впечатление многобройните заглавия на произведенията, използвани в оригинал на албански език.



Дисертацията завършва с приносните моменти и едно приложение, което представлява едно интересно интервю на албански език, направено от авторката и е свързано с тематиката на труда.

Авторефератът е в обем от 23 страници и дава подробна и точна представа за структурата, идеите и приносите в дисертационния труд, както и за използваната методология.

## **II. Научни приноси на дисертационния труд**

Албанската литература е от по-малко познатите балкански литератури, както за широката българска читателска аудитория, така и за специалистите в тази област. Трудът на авторката е опит за представяне и разбиране на тази „отсъстваща“ литература във всеобщата балканска литературна мозайка. По-конкретно, тя си поставя за цел да ни представи съвременния период на албанската литературата, сътворена след 1991 г. от автори от Р. Албания. Като изключим блестящите разработки на доц. д-р Р. Бейлери, проучвания от подобен род, свързани с албанската литература, не са чести в българския език. В това отношение, както и самата авторка отбелязва във въведението, едно подобно проучване е необходимо.

Целта и задачите на дисертационния труд са формулирани много точно и ясно. За тяхното успешно реализиране авторката разполага с много литературни творби и голям брой критически разработки на албански език. Дисертантката ползва творби в превод на български и английски, а също критика на тези езици. Външният поглед върху албанската литература от съвременния период е важен, защото дава възможност да бъде съпоставен с вътрешноалбанския оценъчен механизъм. Като добър познавач на албанския език Габриела Котоманова има привилегията да прочете в оригинал много от тези източници, което е от значение, когато става въпрос за художествена литература. Това ѝ дава възможност да осъществи



и директни контакти с автори и критици и да направи интересни интервюта с някои от тях, свързани с проблематиката на дисертацията.

Габриела Котоманова работи в рамките на сравнителното литературознание и по-конкретно тематологията, адаптацията и рецепцията. Това е модерно направление в литературната наука, което е активно разработвано в България от авторитетни учени от Института по литература, Института по балканистика, СУ „Св. Кл. Охридски“ и др.

Авторката подробно и точно проследява някои от по-важните тенденции в най-новата албанска литература, като: темата за идентичността (глава 2), за емиграцията в литературата (глава 3), за влизането на глобални модели и течения (глава 4), стигайки до много важни изводи и заключения. Докторантката много правилно постъпва, когато от многото автори и произведения, които има на разположение, се спира и анализира по-подробно тези, които успяват да провокират дискусии в албанското общество, засягащи актуални въпроси, свързани с идентичността. Такъв автор е Исмаил Кадаре, който е най-добре познат на българските читатели. Авторката добре е уловила разликата в неговото творчество след 1991 г. на фона на произведенията, писани преди това. Тъй като на български език са преведени предимно произведения от периода преди 1991 г. дисертантката основателно се спира на тях, за да направи осезателна посоката, в която гравитира световно известния автор след това. За съжаление произведенията на Исмаил Кадаре, писани след 1991 г. не са преведени на български език, макар голяма част да са достъпни на френски и английски. Фактът, че Габриела Котоманова се е запознала с тях в оригинал ѝ дава възможност да акцентира върху новите тенденции, което е и основна задача на работата ѝ. Прави впечатление, че авторката не разглежда Исмаил Кадаре като отделен феномен в развитие, а го сегментира в отделните тематични части на своята работа. Този подход



е успешен за албанолюзите, които вече познават творчеството на Исмаил Кадаре. Ако се опитам да погледна от позицията на незапознат читател обаче, мога да срещна трудности в ориентацията, а дисертацията е насочена именно за незапознати читатели. Прави ми добро впечатление начина, по който е представен спорът за албанската идентичност, повдигнат от съвременния косовски писател и литературен критик Реджеп Кьося и предизвикал разгорещени дебати в пресата, публицистиката и литературната критика. Р. Кьося е преведен на български език с един роман и няколко разказа. Габриела Котоманова има отношение по темата, което представя ненадрапчиво чрез анализа на различните гледни точки.

Бен Блюши, Агрон Туфа и Стефан Чапалику също са сред авторите, отразяващи темата за идентичността в своите произведения, и с основание им е отделено подробно внимание. Фактът, че Габриела Котоманова често го прави чрез мнението на други критици показва желанието ѝ да се демонстрира по-отчетливо албанската гледна точка. Самата авторка си дава сметка, че ѝ е трудно да разбере докрай национално-специфичните елементи и помага на себе си и на читателите чрез разностранните оценки на специалисти в съответните области. Това наблюдаваме и по отношение на женското писане (авторките Е. Донес, О. Ворпси, Ф. Ачка, М. Ахмети, С. Чапричи) и новаторството в албанската литература от този период. Това не е слабост на работата, а желание да вникне от всички страни в творбите, с които се е запознала и да избегне позицията на читател-лаик, който понякога не знае какво да търси зад сложната образност. Чуждите мнения са подробно цитирани под линия и описани в края на дисертацията и логично структурирани в цялостната концепция.

В областта на емиграционната практика Габриела Котоманова е по-уверена и затова в главата, посветена на тази проблематика има по-



свободен и гладък собствен литературен анализ. Авторката прави сравнения с останалите балкански литератури и показва добро разбиране за албанските автори, които са поели и сами по пътя на емиграцията. Това е приносен анализ, който убеждава, че авторката има предвид цялостната картина, когато говори за конкретни явления или творци.

### **III. Публикации и прояви, свързани с темата на дисертационния труд**

Габриела Котоманова заедно с дисертационния си труд е представила и пет публикации, от които две са вече публикувани, а три са приети за печат. Прави много добро впечатление фактът, че четири от тях са изнесени доклади по темата в международни конференции, както в страната така и в чужбина. Дисертантката с лекота и на завидно ниво пише литературните си доклади и на албански и на български език, което е признак за компетентност в областта на литературата. Като познавач на албанския, ще обърна по-специално внимание на трите ѝ публикации на албански език. Двете от тях са в авторитетни периодични научни издания в Прищина и Подгорица, за които се изисква независима научна оценка. Първата от тях е със заглавие “Kjo, që na lidh (Letërsia e re shqiptare)“, в превод *Това, което ни свързва (Новата албанска литература)* и е публикувана в годишника на Семинара по албански език, литература и култура, Прищина, Косово. Статията е във философски дух и е резултат на лично осмисляне на прочетени произведения от съвременни автори. Втората статия в списание „Malësia“, Черна гора, е озаглавена „Autori anonim ka vrarë protagonisten e veprës së tij. Protagonistja jo anonime ka vrarë krijuesin e saj“ (Sprovë analitike mbi marrëdhëniet autor-protagonist-lexues)“ *Анонимният автор убива героинята на творбата си. Неанонимната героиня убива своя създател. (Аналитични съждения върху отношенията автор-литературен герой-читател).* В тази статия е поставена конкретна



теоретична проблематика въз основата на използвани от дисертантката литературни творби. Третата публикация е класифицирана като „доклад“, тъй като материалите от Седмия семинар по албаноология в Тетово, Македония още са под печат. Заглавието на статията е „Migjeni: Dhe nuk e di Njeriu a është Ai robi i Zotit apo Zoti është i krijuar prej tij” *Мигени: И не знае Човекът дали е божие създание или пък Бог е създаден от него.* Мигени (Милош Герг Никола) е дълбоко ценен поет от класическия период на албанската литература през 30-те години на XX в., чиято поезия напомня социално значимите творби на Христо Смирненски. В началните етапи на творчеството си той е вдъхновен от философията на Ницше за „свръхчовека“. Подобна нишка се забелязва и в някои конкретни съвременни творби, без да бъде белег на цялостното му творчество. Габриела Котоманова отразява това, което е забелязала през призмата на собственото си виждане. Материалите са написани на много добър албански език, като не са структурирани в класическия стил на литературната критика, а са по-скоро в сложен есеистичен формат. За познавачите на албанската литература е естествено разбираемо какво изразява авторката, но този стил може да озадачи евентуалните читатели-чужденци, които не познават авторите и произведенията. Затова ми прави добро впечатление, че статиите на дисертантката, писани на български език включват повече фактология и информация, а също сравнителен анализ със съседни литератури.

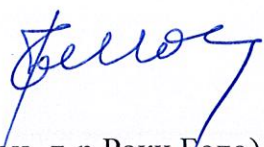
#### **IV. Заключение**

Крайното ми впечатление от представения труд на докторантката Габриела Котоманова е много добро. Представен, проучен и изследван е огромен масив от литературни текстове на албански, български и английски език, извършена е огромна анализаторска работа и са

предложени убедителни интерпретации. Направени са много важни общи изводи за най-новата албанска литература, писана от автори от Албания в периода след 1991 г. Работата е много интересна и е полезна не само за специалисти, занимаващи се с албанска и балканска литература, но и за студенти балканисти, както и за работещи в хуманитарните области на науката. Трудът показва, че авторката притежава задълбочени знания и изследователска способност.

Като оценявам най-високо дисертацията, с пълна убеденост гласувам положително за присъждането на образователната и научната степен „доктор“ на Габриела Бориславова Котоманова.

25.03.2017 г.

  
(доц. д-р Раки Бело)